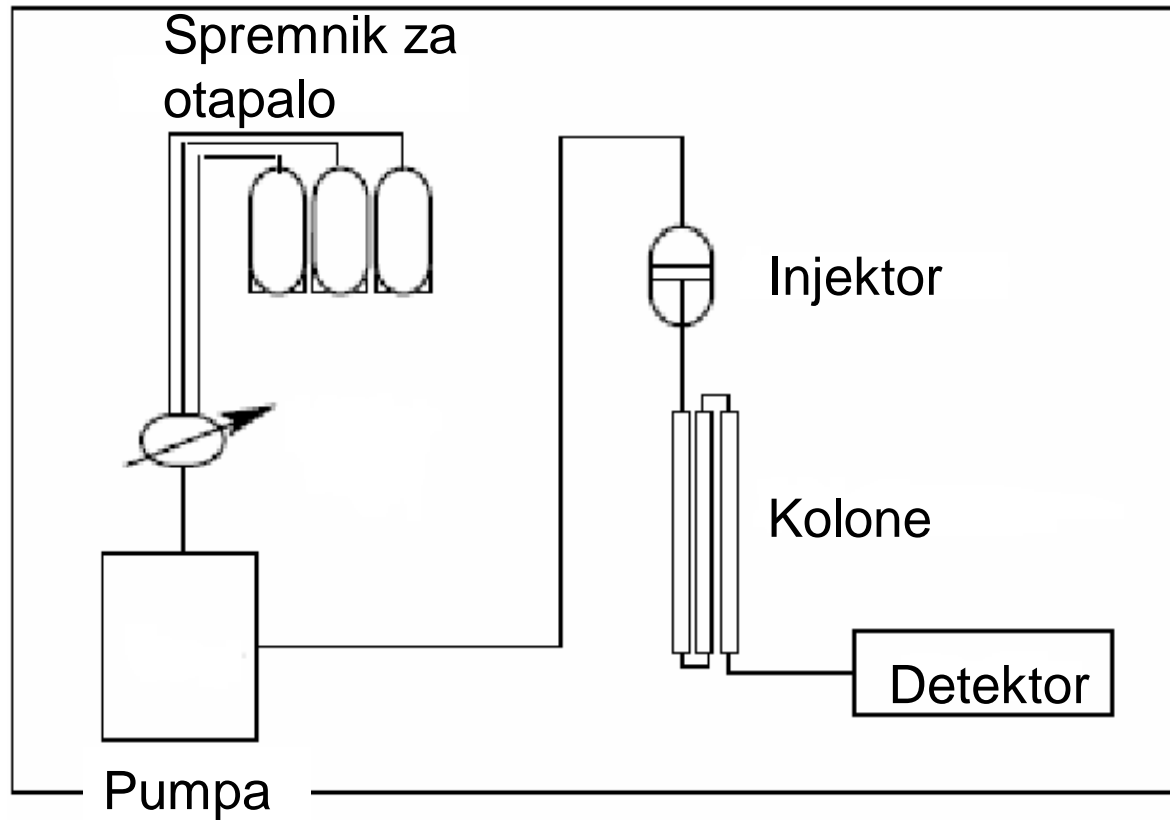

Kromatografija na propusnom gelu

(GPC, engl. *gel permeation chromatography*),

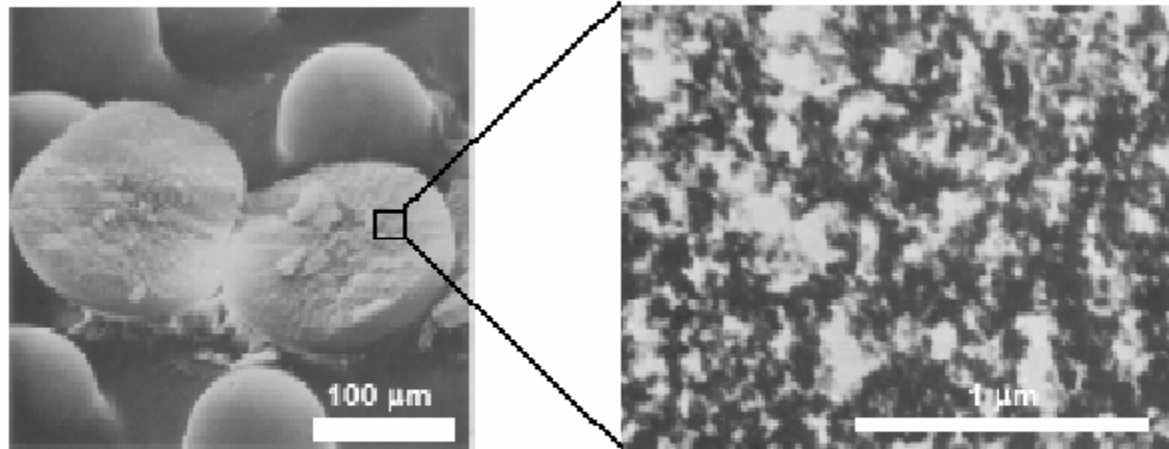
- često se naziva i **kromatografija isključenjem po veličini** (SEC, engl. *size exclusion chromatography*),

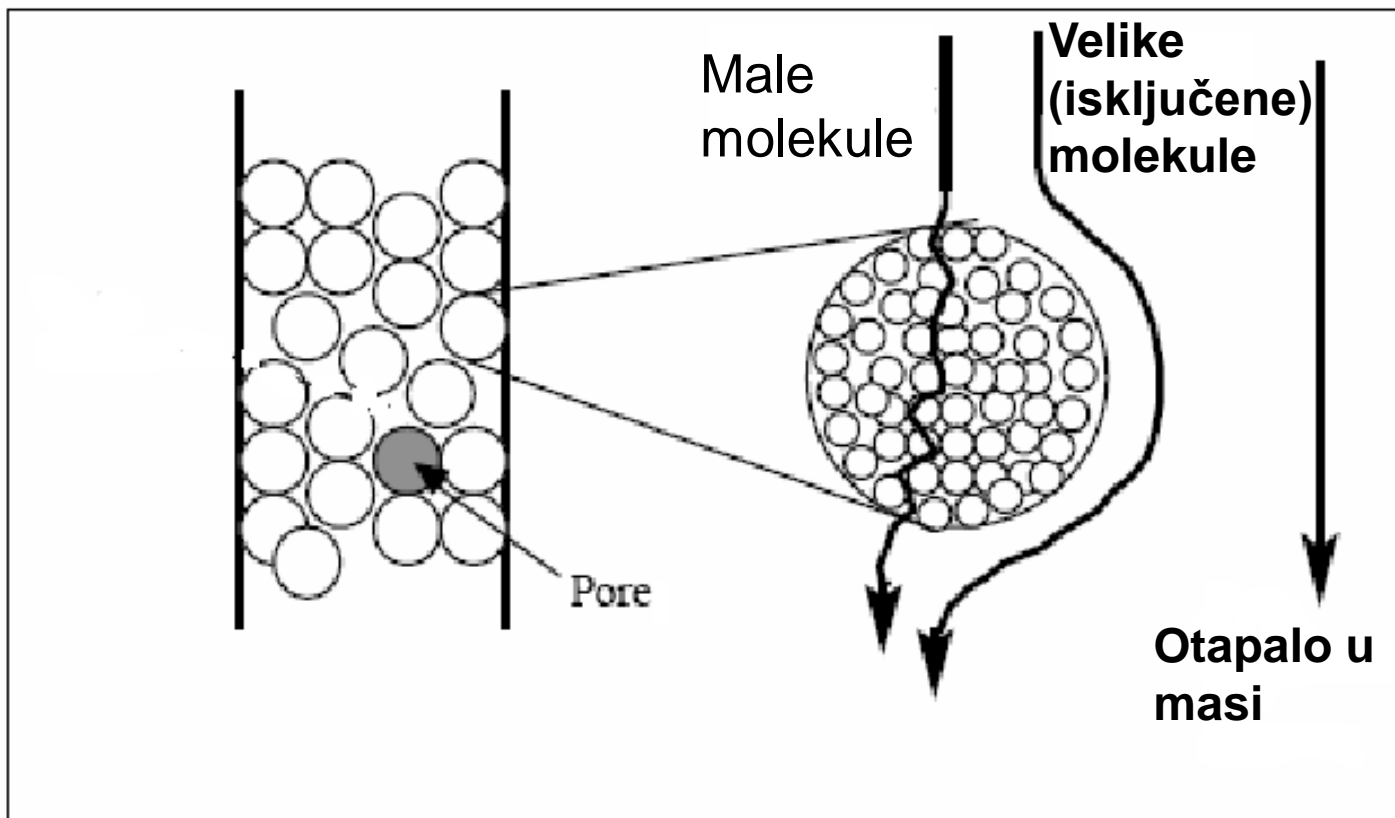
Osnovni dio svakog uređaja za kromatografiju isključenjem po veličini je **kolona**.

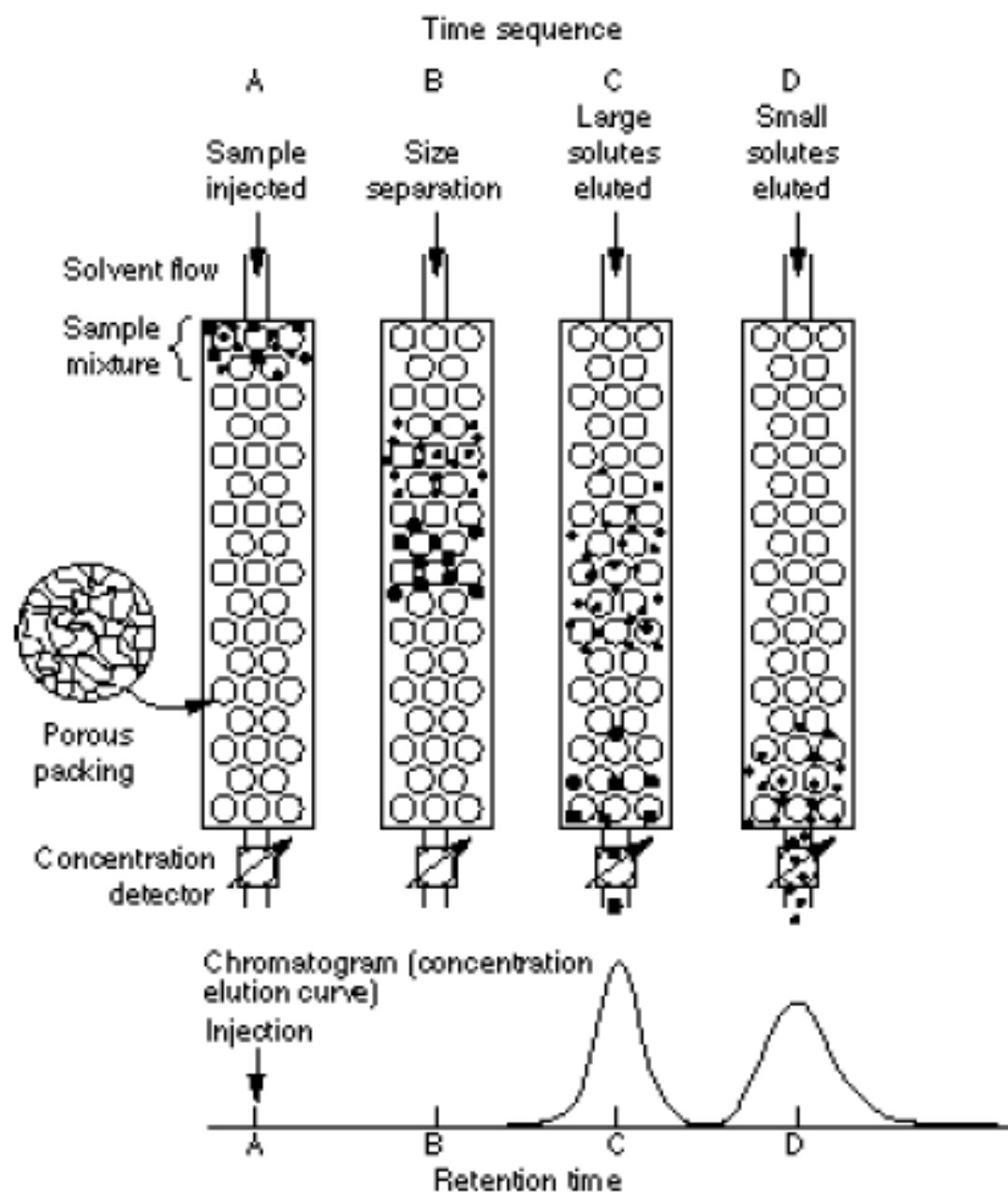
U koloni se nalazi **porozni gel** umreženog polimera **s definiranom raspodjelom veličina pora**, te **otapalo** kojim je polimerni gel nabubren.

Otapalo koje se nalazi u porama polimernog gela je **stacionarna faza**, a isto otapalo koje struji konstantnim protokom kroz kolonu (eluens) je **obilna faza**.

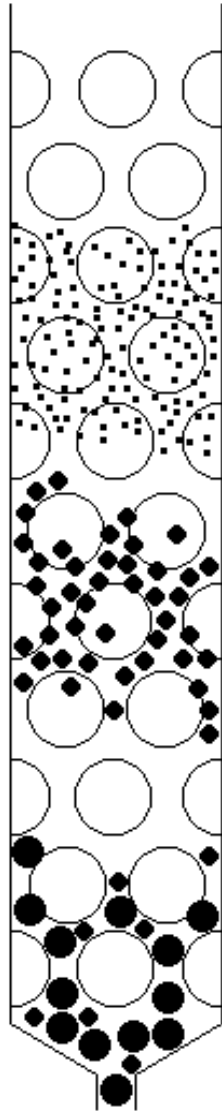

E.A. Collins, J. Bares, and F.W. Billmeyer, "Experiments In Polymer Science" Wiley, 1973.

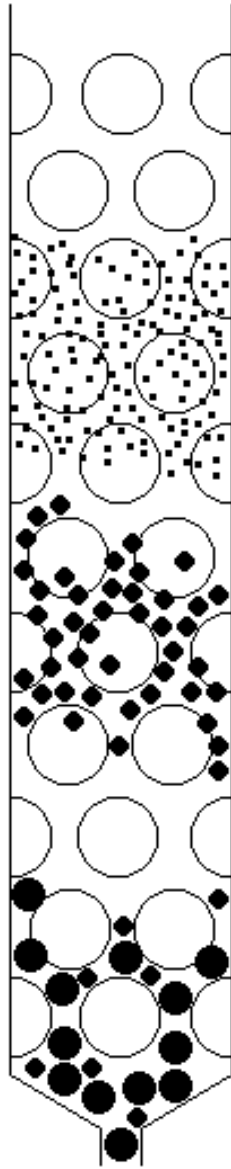
$$V_e = V'$$

Gel u koloni djeluje poput filtra ili sita.

Otopljene molekule koje su veće od najveće pore ne mogu difundirati ni u jednu poru, pa je njihov volumen eluiranja, V_e , jednak tzv. **mrtvom volumenu kolone**, V' , tj. volumenu između čestica nabubrenog gela ($V_e = V'$).

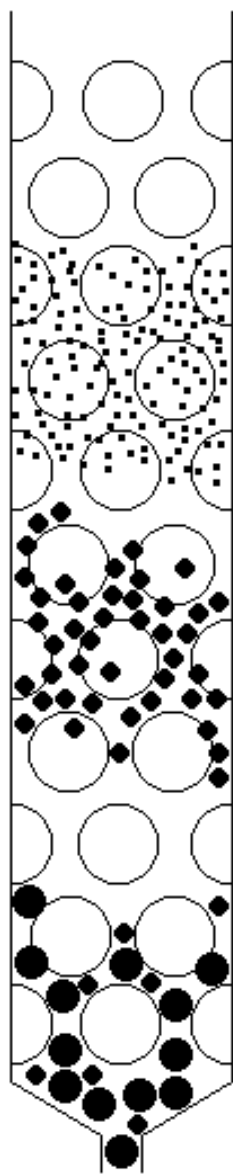
$$V_e = V' + V''$$

Male polimerne molekule, koje mogu difundirati u sve pore izlaze posljednje iz kolone, a njihov volumen eluiranja jednak je zbroju **volumena pora u koloni, V''** , i mrtvog volumena kolone (**$V_e = V' + V''$**).

$$V_e = V' + KV''.$$

Polimerne molekule srednjih veličina mogu difundirati tek u **dio pora**, pa će volumen eluiranja biti veći što je taj dio pora veći, tj. što je polimerna molekula manja.

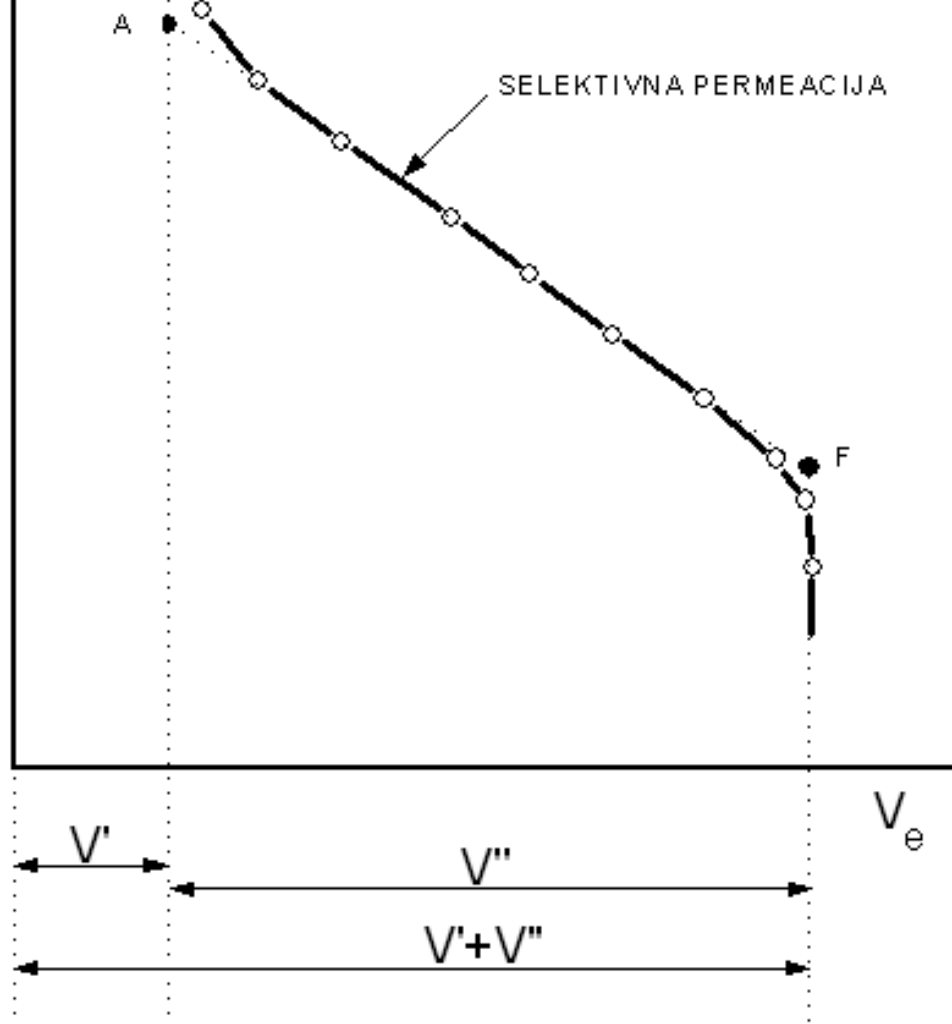
Dio pora u koji makromolekule određene veličine mogu difundirati opisuje se **konstantom raspodjele**, K .

$$V_e = V' + KV''.$$

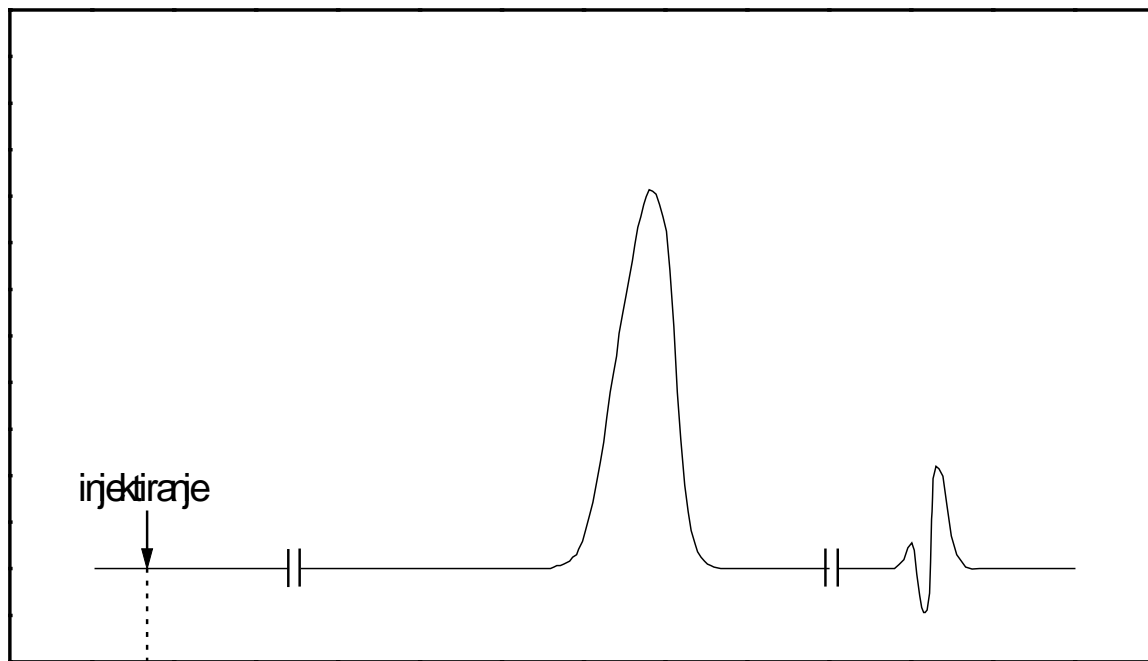
Najveća molekula koja još uvijek može difundirati u pore određuje **granicu isključenja**, a najmanja molekula koja se još separira određuje **prag separacije**.

log M

- V' → MRTVI VOLUMEN KOLONE
- V'' → VOLUMEN PORA
- $V'+V''$ → UKUPNI VOLUMEN
- F → PRAG SEPARACIJE
- A → GRANICA ISKLJUČENJA

signal detektora

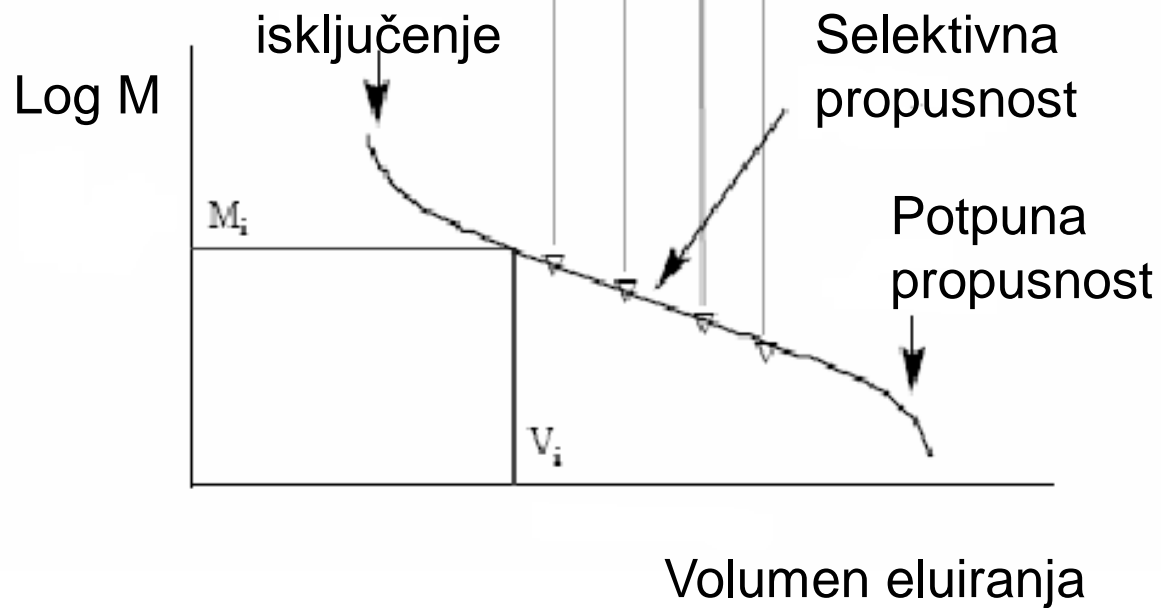
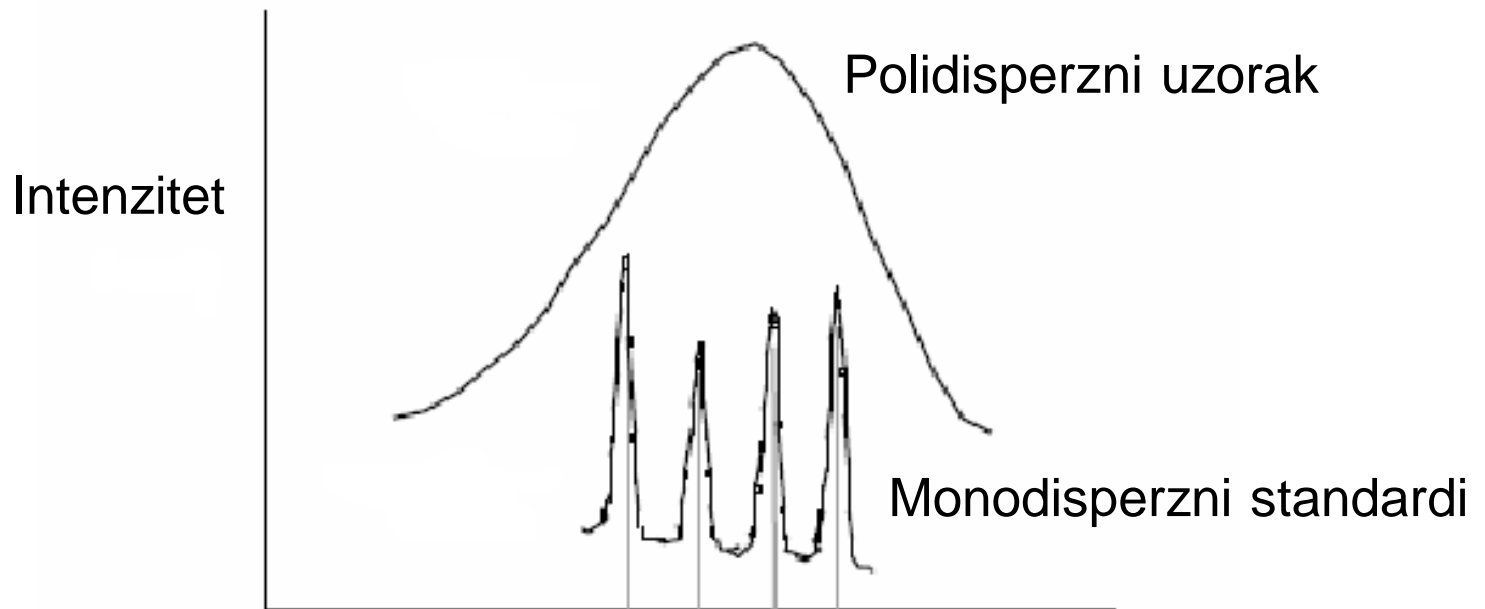
volumen eliranja, V_e

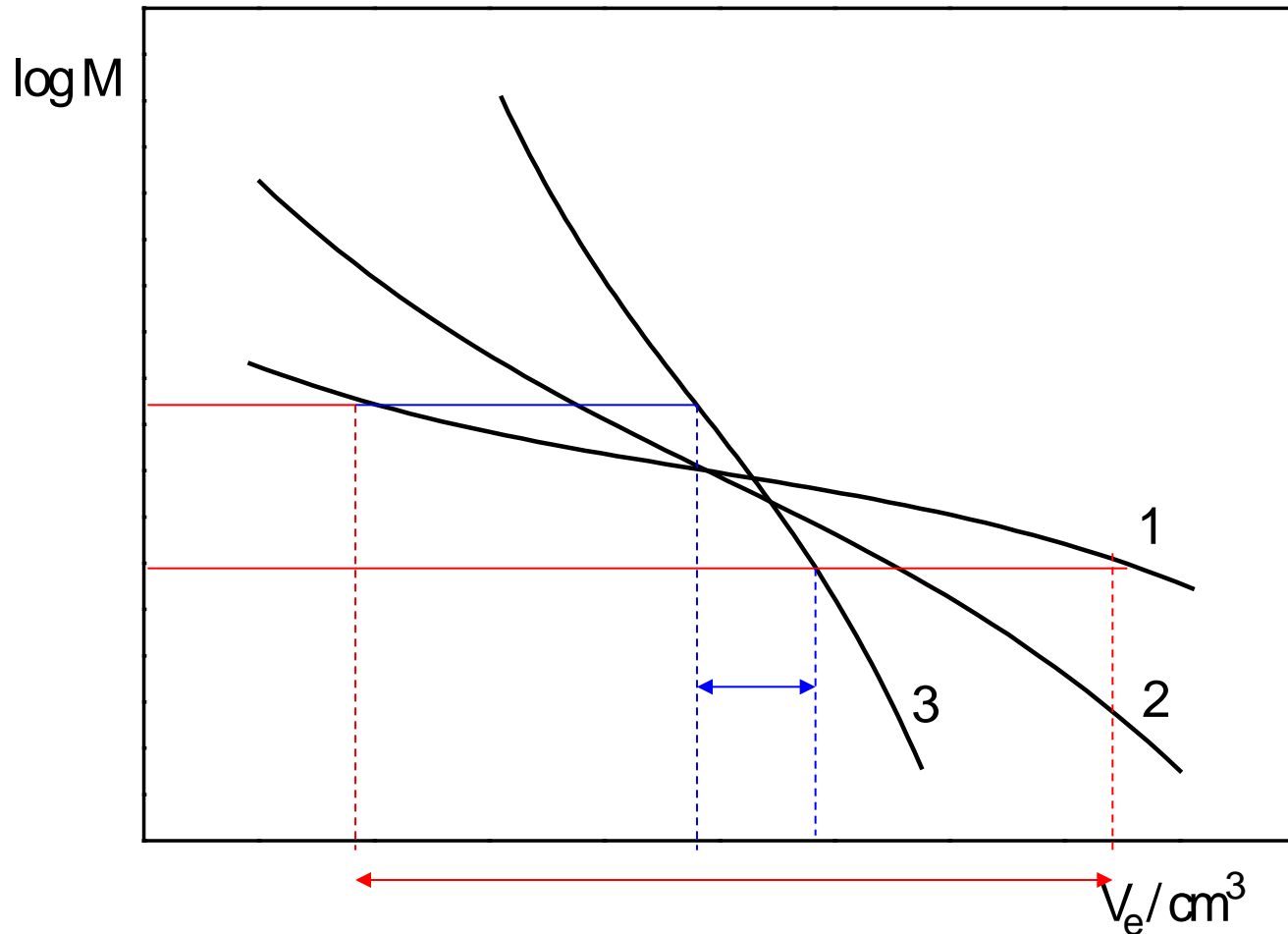
Da bi se krivulja eluiranja mogla kvantitativno prevesti u krivulju raspodjele molekulskih masa potrebno je poznavati **baždarne relacije** .

U SEC-kromatografiji kalibracija se provodi (**monodisperznim**) **uniformnim polimernim standardima**, pri čemu se određuje kalibracijska funkcija

$$V_e = f(\log M).$$

Takva funkcijska ovisnost naziva se **specifična kalibracija** i može se dati u obliku dijagrama ili kao analitički izraz.

Specifične baždarne krivulje:

1-velika selektivnost kromatografskog sustava

3-mala selektivnost kromatografskog sustava

Baždarne krivulje mogu biti približno linearne, tj:

$$\log M = C_0 + C_1 \cdot V_e$$

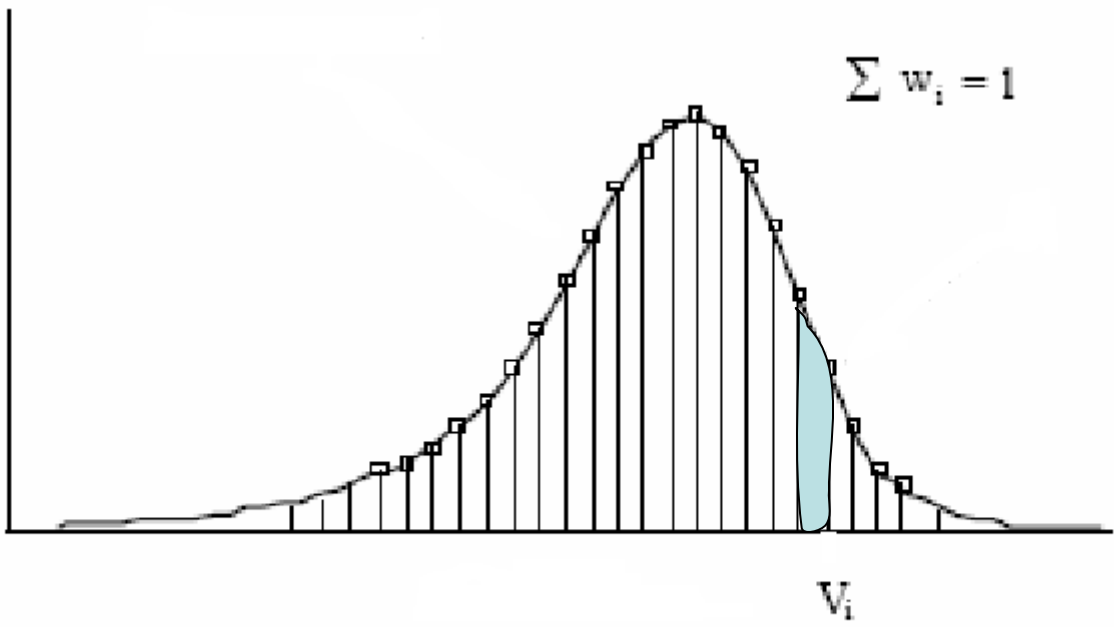
ili se mogu opisati polinomima trećeg stupnja:

$$\log M = C_0 + C_1 \cdot V_e + C_2 \cdot V_e^2 + C_3 \cdot V_e^3$$

gdje je M molekulska masa, a C_i su baždarne konstante kromatografskog sustava.

Koncentracija

Normalizacija

$$w_i = \frac{h_i}{\sum h_i}$$

$$w_i = \frac{A_i}{\sum A_i}$$

$$\overline{M}_w = \sum w_i M_i = \frac{\sum h_i M_i}{\sum h_i}$$

$$\overline{M}_w = \frac{\sum A_i M_i}{\sum A_i}$$

$$\overline{M}_n = \frac{1}{\sum \frac{w_i}{M_i}} = \frac{\sum h_i}{\sum (h_i / M_i)}$$

$$\overline{M}_n = \frac{\sum A_i}{\sum (A_i / M_i)}$$

Problemi primjene specifične kalibracije:

-polimerne molekule jednakog kemijskog sastava i jednake molekulske mase, ali **različite strukturne makromolekulske građe** imaju različitu veličinu polimernog klupka u otopini.

Tako npr. **lančani polistiren**, zbog toga što ima veći hidrodinamički volumen od **zvjezdastog polistirena** iste molekulske mase, ima manji volumen eluiranja, a ovaj pak, zbog istog razloga, manji volumen eluiranja od **razgranatog polistirena**.

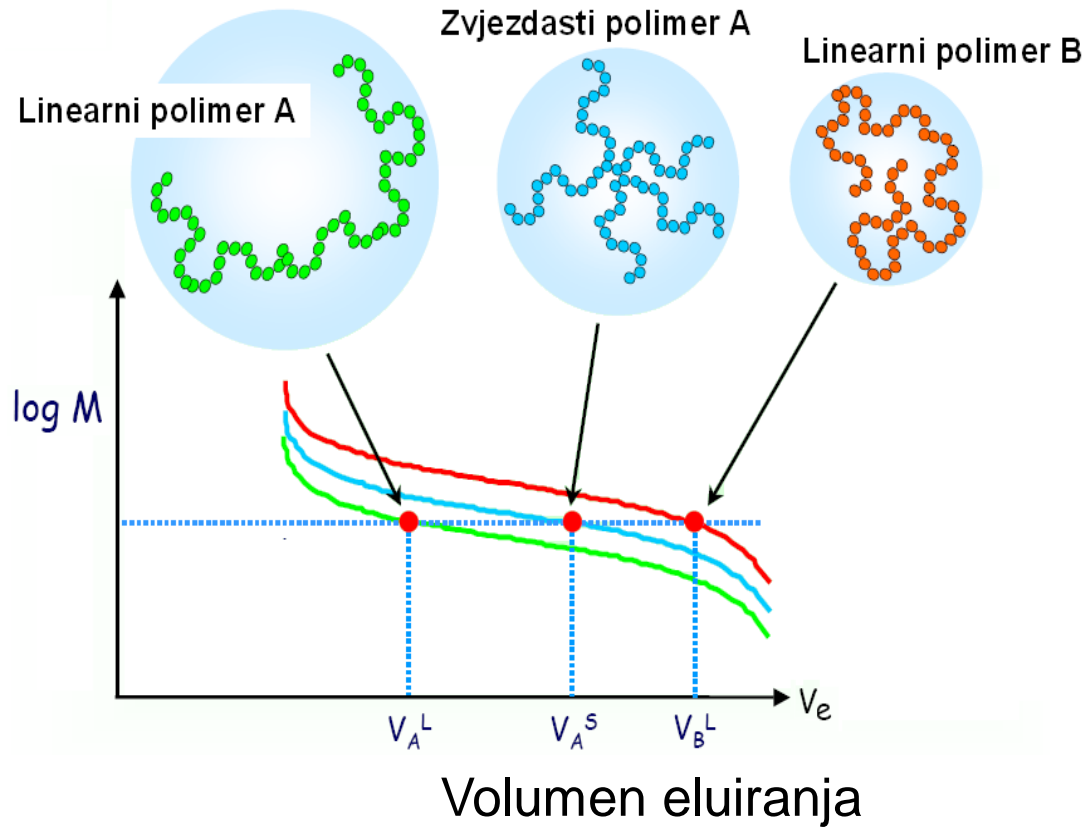
Dakle, za svaki polimer trebalo bi imati i **definirane standarde s obzirom na građu makromolekule**.

Kemijski različiti polimeri iste molekulske mase imaju u istom otapalu različitu veličinu klupka u otopini, pa tako i različite volumene eluiranja.

Stoga se može zaključiti da molekulska masa nije parametar separacije u kromatografiji isključenjem po veličini.

Kalibracijske krivulje

Isto otapalo
Ista temperatura

Pretpostavlja se da je parametar separacije **veličina polimernog klupka u otopini**, odnosno **hidrodinamički volumen solvatirane makromolekule**.

Prema Einsteinovoj jednadžbi

$$[\eta] = 2,5 \cdot \frac{N_A}{M} V_h$$

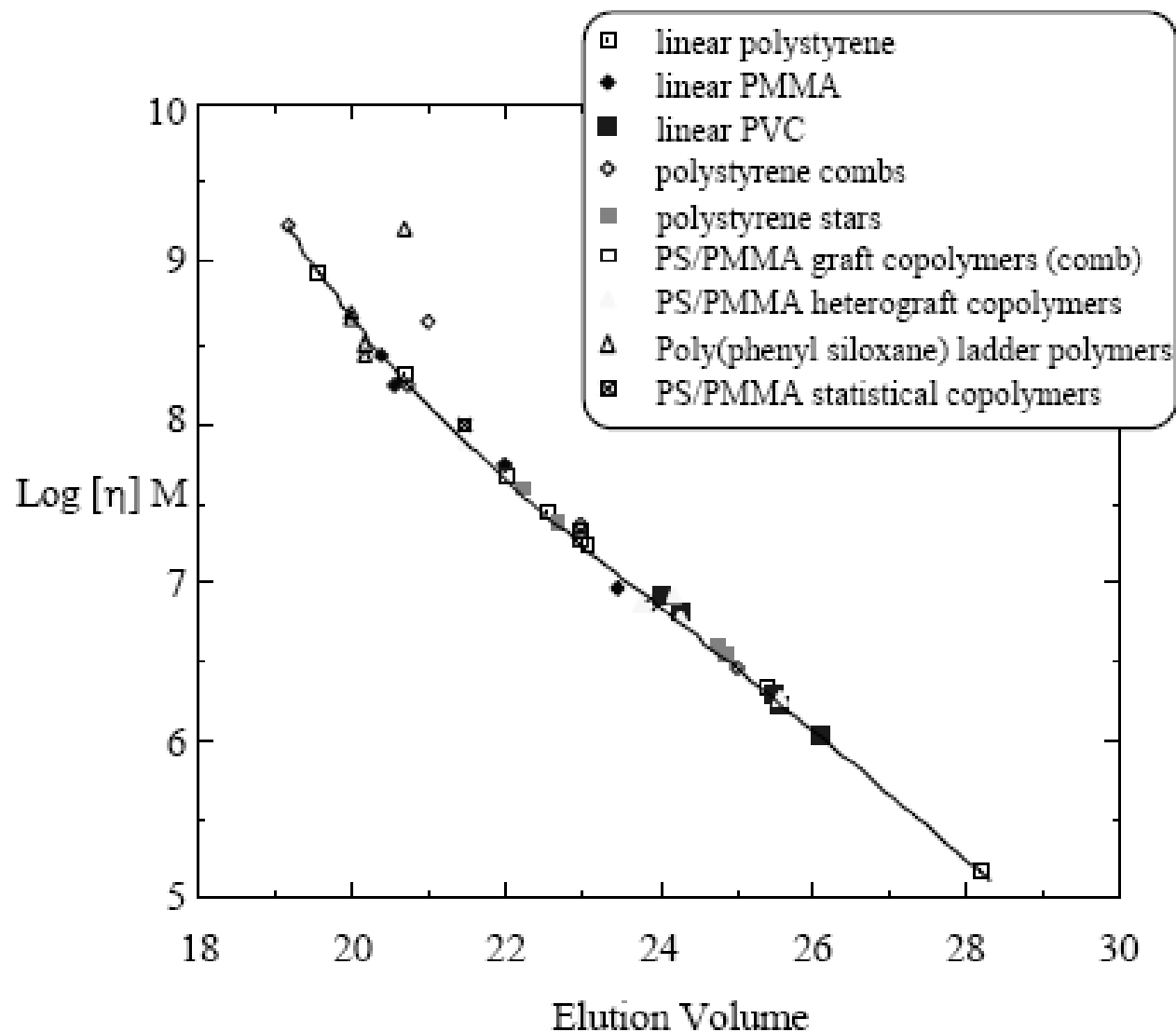
V_h je razmjeran produktu graničnog viskoznog broja i molekulske mase, **$[\eta] \cdot M$** .

Kalibracija pri kojoj se primjenjuje hidrodinamički volumen kao opći parametar separacije naziva se **univerzalna kalibracija**.

Smatra se da **molekule jednakog hidrodinamičkog volumena imaju jednak volumen eluiranja**, te se može primjeniti zajednička, univerzalna baždarna krivulja, oblika:

$$\log(M \cdot [\eta]) = C_0 + C_1 \cdot V_e + C_2 \cdot V_e^2 + C_3 \cdot V_e^3 + L$$

Međutim, **navedena pretpostavka vrijedi tek ako nije djelatan nijedan drugi mehanizam separacije osim isključenja po veličini (SEC)**.

A universal calibration plot of $\log [\eta]M$ vs elution volume for various polymers.
Redrawn from the data of Z. Grubisic, P. Rempp and H. Benoit.

Realna kromatografija na propusnom gelu

Pretpostavka da se polimerne molekule separiraju na poroznom gelu samo zbog razlike u veličini idealizirana je slika.

U realnim uvjetima, međudjelovanja polimernog uzorka, stacionarne faze (otapala i/ili eluensa) unutar pora gela, te poroznog gela ne mogu se opisati samo jednim mehanizmom, već **superponiranjem različitih, sekundarnih mehanizama na mehanizam isključenja po veličini.**

U realnom kromatografskom sustavu dolazi do **privlačenja** ili **odbijanja otopljenog polimera** od gel-matrice, što utječe na oblik i položaj kromatograma, kojeg treba prevesti u raspodjelu molekulskih masa.

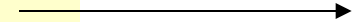
Prilikom obrade rezultata realne gel-kromatografske metode posebnu pozornost treba obratiti na **odnos polarnosti** svih komponenteata u sustavu, tj. gel-matrice, polimera i otapala/eluensa.

Razlike u polarnosti komponenata imaju veliki utjecaj na pomake krivulja eluiranja prema manjim ili većim vremenima zadržavanja u koloni.

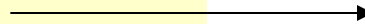
Nepolarni gel
Nepolarni polimer
Polarno otapalo

Povećanje V_e

Netočne krivulje
eluiranja
(nije prema SEC)

Netočna raspodjela
molekulnih masa

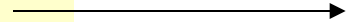

Premali prosjeci molekulnih masa

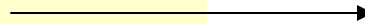
Nepolarni gel
Polarni polimer
Polarno otapalo

Smanjenje V_e

Netočne krivulje
eluiranja
(nije prema SEC)

Netočna raspodjela
molekulnih masa

Preveliki prosjeci molekulnih masa

